

Bức tranh làng quê qua tính từ chỉ màu sắc trong tập thơ “Góc sân và khoảng trời” của Trần Đăng Khoa

Lưu Thị Lan*, Vũ Thị An Chi**, Nguyễn Thảo Vy**, Huỳnh Khánh Huyền**, Phạm Phương Linh**

*ThS. Trường Đại học Hải Phòng

**SV lớp ĐHTH K23.1, K24.1 Khoa Giáo dục Tiểu học và Mầm non, Trường ĐH Hải Phòng

Received: 16/8/2024; Accepted: 19/8/2024; Published: 22/8/2024

Abstract: Adjectives are one of the important word classes taught in Vietnamese textbooks in primary schools. Knowledge about adjectives will help students distinguish them from other word classes, use the correct words, expand their vocabulary; help them create paragraphs and essays in the Writing section... By studying the Village Painting through adjectives of color in the poetry collection “Corner of the yard and the sky” by Tran Dang Khoa, the topic hopes to be a useful reference for primary school teachers in teaching adjectives of color and poems by Tran Dang Khoa in Vietnamese textbooks in primary schools.

Keywords: Adjectives of color, poetry collection “Corner of the yard and the sky”, poet Tran Dang Khoa, primary school

1. Đặt vấn đề

Tiếng Việt là một môn học rất quan trọng ở nhà trường tiểu học. Đây là một môn học chính và là cơ sở để hình thành vốn ngôn ngữ chuẩn làm nền tảng cho các bậc học về sau. Trong tiếng Việt không thể không nhắc tới phần kiến thức về từ loại được trải đều trong nội dung từ lớp 2 cho đến lớp 5. Và một trong những từ loại quan trọng được giảng dạy ở tiểu học là tính từ. Các kiến thức về tính từ sẽ giúp HS phân biệt với các từ loại khác, dùng đúng từ, đặt câu có ý nghĩa, phù hợp với ngữ cảnh của câu. Bên cạnh đó, những kiến thức về tính từ còn giúp HS (HS) mở rộng được vốn từ, giúp các em tạo lập được các đoạn văn, bài văn trong phân môn tập làm văn...

Trần Đăng Khoa (TĐK) là một tác giả tiêu biểu trong mảng văn học viết dành cho thiếu nhi. Tập thơ *Góc sân và khoảng trời* là tập thơ làm nên tên tuổi của “thần đồng thơ” TĐK ngày ấy. Những bài thơ trong tập thơ luôn mang lại những điều độc đáo, những nét mới lạ về thế giới xung quanh qua con mắt trẻ thơ của tác giả. Vì vậy nhiều bài thơ trong tập thơ này được đưa vào giảng dạy trong phân môn Tập đọc và Chính tả ở SGK Tiếng Việt ở tiểu học.

Với những lí do trên, việc lựa chọn đề tài *Bức tranh làng quê qua tính từ chỉ màu sắc trong tập thơ “Góc sân và khoảng trời”* của TĐK, đề tài mong

muốn nghiên cứu, tìm hiểu kĩ về những hình ảnh thơ qua tính từ chỉ màu sắc trong một tập thơ cụ thể. Qua đó giúp chúng tôi hiểu sâu sắc những kiến thức về tính từ, tạo tiền đề cho việc giảng dạy tốt phần từ loại tính từ trong chương trình Tiểu học. Hy vọng đề tài này là một tài liệu tham khảo hữu ích cho các giáo sinh và GV bậc tiểu học.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Màu sắc và hình ảnh tiêu biểu trong thơ TĐK

Thông qua những màu sắc cụ thể, khi đi vào thơ TĐK đã tạo dựng nên cả một thế giới hình ảnh về thiên nhiên và cuộc sống con người làng quê lung linh sắc màu. Chính những màu sắc đó đã tạo nên sức sống cho cảnh vật rất chân thực nhiều hình nhiều vẻ. Chúng ta có thể phân chia các hình ảnh thơ và màu sắc tương ứng như sau:

Bảng 2.1: Phân chia màu sắc gắn liền với cảnh vật làng quê

Màu sắc	xanh	vàng	đỏ	trắng	đen	nâu	tím
Cảnh vật làng quê	cây cỏ, cánh đồng lúa, mây trời, nước biển, cỏ cây, rêu, làn sương, xi măng, bậc cửa, ánh đèn.	đồng lúa chín, ánh trắng, ánh nắng, quả cây, sắc hoa, màu mây, sắc lá, con bướm, bông ngô, con gà, tơ tằm.	sắc hoa, mái nhà, màu nước, màu mây, lửa, ánh trắng, lá cây, bụi đường, màu đất, mắt gà.	cánh cò, sắc hoa, màu nước, màu mây, lửa, ánh trắng, sương, đất trời, cá, gạo.	con trâu, con cá, màu mây, than, màu máu, mặt nước, gốc cây.	đào nhỏ	đào

Những sự vật hiện tượng được nhà thơ miêu tả với nhiều sắc màu khác nhau, tạo nên một sự hòa phối màu sắc. Nếu như người họa sĩ khéo léo trộn các màu để tạo nên bức tranh nhiều màu sắc thì TĐK cũng có sự trau chuốt và phối hợp các từ chỉ màu sắc

với nhau để tạo nên bức tranh về làng quê và con người Việt Nam muôn màu. Cảnh vật làng quê là những hình ảnh đã gắn bó mật thiết với cậu bé TĐK và trở thành nguồn cảm hứng sáng tạo nghệ thuật chủ đạo. Trong tập thơ hình ảnh cảnh vật làng quê xuất hiện với mật độ khá dày đặc.

2.2. Hình ảnh thiên nhiên đất trời, cỏ cây hoa lá

TĐK gắn bó trước hết với những cảnh vật thân quen gần gũi hàng ngày của mình. Từ thuở bé tác giả đã gắn bó với mảnh sân, ruộng vườn với bao nhiêu là cảnh vật. Mỗi cảnh vật lại mang những sắc màu riêng tạo nên một bức tranh thiên nhiên tuyệt đẹp.

Mặt trời được ví như màu đỏ của hòn lửa, hay vàng hào quang tỏa ra từ Bắc Hồ vĩ đại. TĐK cũng có cách so sánh mặt trời rất thú vị, nó như một giọt phẩm đỏ:

Mặt trời mọc dưới chân như một giọt phẩm đỏ
(Lời của than)

Lúc sáng sớm, mặt trời vừa nhô lên từ đằng đông một màu đỏ rực, ban phát ánh sáng cho muôn loài. Có lúc lại được nhìn với một sắc đỏ nhạt hơn:

Phượng đông

Xòe hồng

Nan quạt

(Tiếng trống làng)

Buổi đêm, ánh sáng của trăng chiếu xuống vạn vật với một sắc màu lung linh mờ ảo, hình ảnh trăng được miêu tả với sự tràn đầy, so sánh với nhiều sự vật: trăng như cái mâm con, quay tròn bánh ô tô, trăng tròn như mắt cá, trăng tròn như quả bóng. Những cách ví von thật hồn nhiên, có lẽ chỉ có con mắt của trẻ thơ mới có những sự so sánh liên tưởng như thế.

Sắc vàng cũng được rất nhiều các nhà thơ sử dụng để chỉ ánh trăng. Nhưng có lẽ dưới con mắt trẻ thơ thì trăng trong thơ TĐK luôn hiện lên thật hồn nhiên với sự so sánh và liên tưởng độc đáo của mình.

Trăng nở vàng như xôi

Mái nhà ướt ánh vàng

(Trông trăng)

Đêm rồi cũng qua đi nhường chỗ cho ngày mới đến, ánh nắng chiếu lên cảnh vật cũng có sự biến đổi sắc màu. Khác với những ánh nắng vàng rực rỡ, TĐK đã có cảm nhận rất riêng:

Em nghe thầy đọc bao ngày

Tiếng thơ đỏ nắng, xanh cây quanh nhà

(Nghe thầy đọc thơ)

Màu đỏ của nắng được hình thành qua tiếng thơ trầm ấm của thầy tích tụ lâu mà đọng lại thành. Nó đâu còn là màu sắc tự nhiên đơn thuần nữa, tiếng thơ

đã làm lay động lòng người, lay động cậu bé TĐK và lan truyền sức ảnh hưởng tự nhiên và sắc nắng cũng không phải là ngoại lệ.

Đối với quê hương hình ảnh cánh đồng lúa là một đặc điểm không thể thiếu được bởi nó gắn bó với người nông dân từ bao đời nay, cánh đồng là nơi hạt lúa, củ khoai thơm mầm để nuôi dưỡng con người. Màu xanh non mỡ màng của lúa đang phát triển:

Bên ruộng lúa xanh non

(Em kể chuyện này)

Qua thời gian, cây lúa đã đơm bông kết hạt, thành những hạt lúa mẩy bông, vàng óng:

Thóc mọc áo vàng óng

(Thôn xóm vào mùa)

Cả một không gian rực vàng của lúa chín, gọi lên khung cảnh nhộn nhịp của làng quê vào mùa. Từ hạt lúa được người nông dân đưa về xay xát để tạo nên những hạt gạo trắng tinh:

Trắng tinh hạt âm, hạt no

(Nhớ và nghĩ)

Thôn xóm tràn ngập niềm vui hân hoan với vụ mùa bội thu, thóc gạo đầy nhà. Trải qua cả một quá trình từ cây lúa xanh non chuyển thành bông lúa vàng, hạt gạo trắng chính là thành phẩm cuối cùng cho thấy công sức lao động của người nông dân bỏ ra đã được đền đáp xứng đáng.

Dưới vòm lá, những chùm quả cây cũng được miêu tả rất cụ thể. Trần Đăng Khoa đã lựa chọn thời điểm lúc quả cây chín với màu hấp dẫn như mời gọi. Đó là sắc đỏ của quả chín:

Chuột chạy giàn bí đỏ

(Nửa đêm tỉnh giấc)

Hay sắc vàng hấp dẫn của quả nhãn nhờ sắc nắng nhuộm lâu mà thành:

Mấy ngàn ngày bom qua

Nhãn vẫn về đúng vụ

Cùi nhãn vừa vào sữa

Vỏ thắm vàng nắng pha

(Hương nhãn)

Thiên nhiên làng quê còn được tô điểm bởi sắc màu của rất nhiều loại hoa, mỗi loại hoa lại góp vào một sắc màu riêng tạo nên vô vàn màu. Hoa hồng đỏ thắm, hoa phượng cũng mang sắc đỏ:

Em cài ngực cháu bông hồng thắm tươi

(Từ anh đến chiến trường xa)

Bác ơi! Cháu đến đây rồi

Ba Đình phượng đỏ, một trời tiếng ve

(Đất trời sáng lắm hôm nay)

Mọi cảnh vật đều được nhìn nhận trong sự biến đổi hoà quyện của nhiều sắc màu khác nhau, mỗi

một sắc màu lại là một sự cảm nhận riêng, tạo nên sự phong phú cho bức tranh của nhà thơ qua đó thể hiện tài quan sát và liên tưởng của TĐK trước thiên nhiên đất trời xung quanh mình. Đó có thể là những màu rất thực nhưng có khi cũng là cách cảm nhận rất riêng của TĐK. Sự đa dạng trong cách sử dụng màu sắc khiến cho cảnh vật luôn luôn biến đổi theo từng thời khắc và hoàn cảnh cụ thể, TĐK không hề nhìn sự vật trong sự ngưng đọng mà nhìn trong sự biến đổi như chính cuộc sống vậy, vì thế mà cảnh vật càng trở nên chân thực hơn.

2.3. Hình ảnh những con vật gần gũi thân quen

TĐK miêu tả những con vật rất quen thuộc trong cuộc sống hàng ngày, rất hay gặp ở những làng quê như con cò, con trâu, con chó,... Bằng cảm nhận khám phá riêng của mình, TĐK đã tạo dựng lên bức tranh về thế giới loài vật thật sắc nét, sinh động.

Ngay từ thuở ấu thơ, trong mỗi chúng ta ai chẳng từng lớn lên bằng câu hát ru ầu ơ của bà của mẹ. Trong những lời hát ấy thường có hình bóng của con cò và cũng chính vì thế mà trong những vần thơ của mình TĐK đã sử dụng hình ảnh quen thuộc này:

Cũng tiếng võng này

Cánh cò trắng muốt

Bay- bay- bay -bay...

(Tiếng võng kêu)

Cánh cò của Khoa có khi là ánh chớp:

Cánh cò *chớp* trắng trên sông Kinh Thầy

(Góc sân và khoảng trời)

Có khi chúng thật ham vui:

Đàn cò áo trắng

Nghiêng nắng qua sân

(*Em kể chuyện* này)

Dù ở vào hoàn cảnh nào thì người đọc vẫn thấy nổi bật lên là sắc trắng không có gì pha tạp được của cánh cò.

Với khả năng quan sát tinh tế nhạy cảm của mình, TĐK đã khám phá cảnh sắc thiên nhiên gần gũi, gắn liền với chính tuổi thơ của mình. Bài thơ đầu tiên “Con bướm vàng” đã được ra đời dựa trên cảm xúc rất thực về chú bướm nhỏ, ta hình dung ra hình ảnh cậu bé TĐK đang vui đùa đuổi bướm hái hoa. Con bướm từ xa bay tới, lớn dần, lượn vòng bay xa. Cái chấm vàng lúc nhỏ lúc to, lúc xa lúc gần đập dòn trước mắt chú bé:

Con bướm vàng

Con bướm vàng

Bay nhẹ nhàng

Trên bờ cỏ

Cả đoạn thơ là gam màu vàng rực rỡ của chú bướm nhỏ, thực sự gây được thích thú với người đọc.

Con trâu là người bạn gần gũi thân quen của người nông dân “con trâu là đầu cơ nghiệp” được TĐK khoác lên chiếc áo đen bóng mượt :

Con trâu đen lông mượt

Cái sừng nó vênh vênh

Nó cao lớn lênh khênh

(Con trâu đen lông mượt)

Đó đều là những con vật gần gũi với tuổi thơ TĐK, với quãng đường cậu bé Khoa đã đi qua, lâu dần ngấm vào tâm thức qua những lời ru của bà, của mẹ, tạo nên tình cảm mến yêu đối với loài vật. Điều đó lý giải vì sao trong thơ Khoa lại đầy ắp cảnh vật nông thôn từ gần đến xa và tất cả đều được bao phủ lên những sắc màu riêng. Để từ đó, người đọc hình dung ra phong cảnh của một bức tranh hữu tình của cảnh vật. Những cảnh vật ấy lại không hề đơn điệu mà có sự chuyển đổi sắc màu tùy theo thời gian cho phù hợp. Tất cả đều là những sự vật bình thường nhưng khi đi vào thơ TĐK lại tạo nên sức sống riêng, thực sự lôi cuốn, hấp dẫn người đọc. Để rồi từ đó, mỗi người lại tìm thấy bóng dáng quê hương mình thấp thoáng đâu đó trong thơ ông. Dường như TĐK đã nói cho họ biết: mỗi người đều có một chốn quê để đi về. Và ai chẳng một lần muốn trở về với nguồn cội của mình. Từ tình yêu đối với làng quê mà nâng lên thành tình yêu tổ quốc.

3. Kết luận

Bức tranh làng quê Việt Nam trong thơ TĐK đã hiện ra với nhiều hình vẽ khác nhau. Các hình ảnh cảnh vật được nhà thơ phác lên những sắc màu đặc trưng và thân quen, tạo nên cả một thế giới muôn màu sắc. Qua đó ta thấy được tâm hồn nhà thơ được gợi mở trước thiên nhiên, đất trời và con người. Yêu quê hương, làng xóm, trái tim ông như đập cùng nhịp với đất trời, hơi thở ông như hòa quyện với hơi thở của đồng ruộng quê hương. Với một bức tranh chân thực về cuộc sống làng quê như vậy, TĐK đã thể hiện được tình cảm sâu nặng của mình đối với một miền quê.

Tài liệu tham khảo

1. Lê A (chủ biên), Phan Phương Dung, Đặng Kim Nga (2012), *Tiếng Việt 3*, NXB ĐHSP. Hà Nội
2. Đinh Văn Đức (2001), *Ngữ pháp Tiếng Việt - Từ loại*, NXB ĐHQG Hà Nội.
3. Đinh Kính (2005), *Đọc lại thơ Trần Đăng Khoa*, Tạp chí Văn nghệ Quân đội. Hà Nội
4. Lê Thị Bắc Lý (2003), *Giáo trình văn học trẻ em*, NXB ĐHSP. Hà Nội
5. Viện Văn học (1984), *Nhà thơ Việt Nam hiện đại*, NXBKHXH. Hà Nội